

ГИ ДЪО МОПАСАН ДЯВОЛЪТ

Превод от френски: Ганчо Печиков, —

chitanka.info

Селянинът стоеше прав срещу лекаря пред леглото на умиращата. Старата, спокойна, смирена и в пълно съзнание, гледаше двамата мъже и ги слушаше, като разговарят, Смъртта приближаваше, тя не се бунтуваше, защото тази деветдесет и две годишна жена беше изменила своя път.

Юлското слънце нахлуваше на вълни през отворените прозорци и врати, хвърляше топъл пламък върху вълнообразния под от кафява пръст, по който са стъпвали четири селски поколения. Мирисът от полята също долиташе, носен от горещия вятър, мирис на треви, пшеница и листа, обгорени от южното слънце. Скакалците се надвикваха и изпълваха полето с пронизващо цвърчене, подобно на тракането на дървените щурци, които продават на децата по панаирите.

Лекарят, като повиши глас, каза:

— Уважаеми, не можете да оставите майка си съвсем сама при това състояние. Тя може да си отиде всеки момент!

Селянинът повтаряше отчаяно:

— Но все пак аз трябва да прибера житото; то отдавна е узряло. Тъкмо времето е хубаво. Какво ще кажеш, мамо?

И умиращата старица, измъчвана още от нормандско скъперничество, казваше „да“ с поглед към сина си и го задължаваше да прибере житото и да я остави да умре сама.

Лекарят се разсърди и тропна с крак:

— Вие сте животно, разбирате ли, и аз няма да ви позволя това, да знаете! Ако трябва да приберете житото точно днес, идете да потърсите Рапетката, дявол да го вземе! И я накарайте да гледа майка ви. А ако не ме послушате, ще ви оставя да пукнете като куче, когато се разболеете на свой ред, разбирате ли?

Селянинът, висок, сух човек, с бавни жестове, измъчван от нерешителност, от страх пред лекаря и от свирепа любов към икономите, се колебаеше, пресмяташе и шепнеше:

— Колко взема Рапетката за едно гледане?

Лекарят се разкрещя:

— Откъде да зная? Зависи от времето, през което ще ви служи. Оправяйте се с нея, дявол да го вземе! Но аз искам след един час тя да бъде тук, разбирате ли?

Човекът се реши:

— Отивам, отивам, не се ядосвайте, господин докторе.

Докторът си отиде, като предупреждаваше:

— Мислете му, мислете му и се пазете, защото не се шегувам, когато се разсърдя!

Щом остана сам, селянинът се обърна към майка си и каза примирено:

— Ще отида да търся Рапетката, понеже той иска. Не се безпокой, докато се върна.

И той също излезе.

* * *

Рапетката, стара гладачка, пазеше умрели и умираци от общината и околността. После, щом зашиеше своите клиенти в чаршафа, от който никога нямаше да излязат, тя се залавяше отново за ютията, с която гладеше бельото на живите. Набръчкана като миналогодишна ябълка, злобна, завистлива, скъперница до най-висша степен, превита одве, като че ли беше пречупена в кръста от вечното движение на желязото, което прекарваше по платовете, би казал човек, че тя изпитва към агонията цинична и чудовищна любов. Говореше само за хора, които беше видяла как умират, за всички разновидности на умирация, на които беше присъствувала, и ги описваше с големи подробности като ловец, който разказва за своята стрелба.

Когато влезе при нея, Оноре Бонтан я завари да слага синка във водата за якичките на селянките.

Той каза:

— Хайде добър ден, върви ли работата, госпожа Рапет?

Тя обърна глава към него:

— Горедолу, горедолу. А вие как сте?

— О, добре, но майка ми не я бива.

— Майка ви ли?

— Да, мама.

— Какво ѝ е?

— Сигурно скоро ще умре.

Старата жена извади ръце от водата, чиито синкавопрозрачни капчици се стичаха между пръстите ѝ и падаха във ведрото.

Тя запита с неочаквана симпатия:

— Толкова ли е зле?

— Лекарят казва, че няма да живее много.

— Тогава сигурно е зле?

Оноре се поколеба. Трябваше му някакъв увод за предложението, което се готвеше да направи. Но понеже нищо не му идваше наум, той се реши изведнъж:

— Колко ще ми вземете, за да я гледате до края? Знаете, че не сме богати. Аз не мога да плащам дори на една слугиня. И многото домакинска работа и преумора докараха майка ми на този ред! Тя е работила за десет души през деветдесет и двете си години. Не можеше да се отърве от работа...

Рапетката поде сериозно:

— Има две цени: четиридесет су на ден и три франка на нощ за богатите. Двадесет су на ден и четиридесет на нощ за другите. Вие ще дадете двадесет и четиридесет.

Селянинът размишляваше. Той познаваше добре майка си. Знаеше колко беше упорита, яка и издръжлива. Това можеше да продължи осем дни въпреки мнението на лекаря.

Той каза решително:

— Не. Предпочитам да ми определите една цена, да, една цена до края. Ще си опитаме късмета взаимно. Лекарят казва, че тя скоро ще си отиде. Ако това стане, толкова по-добре за вас и по-зле за мене. Но ако тя се удържи до утре или за по-дълго време, толкова по-добре за мене и по-зле за вас!

Болногледачката го наблюдаваше внимателно. Тя никога не беше уговаряла предварително сумата за умирање. Колебаеше се, изкушавана от мисълта да си опита късмета. После се усъмни, че ще я изиграят.

— Нищо не мога да кажа, докато не видя майка ви — отговори тя.

— Елате да я видите...

Тя избърса ръцете си и го последва веднага. По пътя не говореха нищо. Тя вървеше бързо, а той протягаше дългите си крака, като че ли при всяка крачка прескачаше поточе.

Кравите, легнали на полето, потиснати от жегата, повдигаха тежко глави и мучаха лениво към минаващите двама души, за да им

искат прясна трева.

Като наближи къщата си, Оноре Бонтан промърмори:

— Ами ако е свършила вече?

И в гласа му се прояви несъзнателното желание, което имаше.

Обаче старата не беше умряла. Тя лежеше по гръб на одъра с ръце върху покривката от лилава басма, ръце ужасно мършави, разкривени, прилични на странни животни, на пипала на раци и сковани от ревматизъм, умора и почти вековната работа, която бяха извършили.

Рапетката се приближи до леглото и се вгледа в умиращата. Провери пулса ѝ, опипа гърдите ѝ, прислуша дишането, запита я нещо, за да я чуе как говори, после, след като я наблюдава дълго, излезе, последвана от Оноре. Имаше вече установено мнение. Старата нямаше да дочака нощта. Той запита:

— Е, какво?

Болногледачката отговори:

— Добре! Това ще продължи два дни, а може би и три. Ще ми дадете шест франка за всичко.

Той извика:

— Шест франка! Шест франка! Да не сте полудели? Но аз ви казвам, че тя няма да изтрае повече от пет-шест часа.

И те спориха дълго време упорито.

Понеже болногледачката щеше да си тръгне, времето минаваше и житото нямаше да се прибере само, най-сетне той се съгласи:

— Е добре, дадено, шест франка за всичко до вдигането на тялото.

— Разбрано, шест франка.

И той тръгна с широки крачки към житата, полегна на земята под жаркото слънце, което караше посевите да зреят. Болногледачката влезе в къщата. Беше си донесла и нещо за работа, защото при умиращите и при умрелите работеше без отдих, понякога за себе си, понякога за семейството, което я използваше за двойна работа, заплащайки и допълнително възнаграждение.

Изведнъж тя запита:

— Причастие получила ли си, бабо Бонтан?

Селянката отговори „не“ с глава и Рапетката, която беше набожна, скокна живо.

— Боже господи, възможно ли е това! Ще отида да повикам свещеника.

И тя се затече към дома на свещеника така бързо, че децата от площада, като я видяха как силно бяга, помислиха, че се е случило нещастие.

* * *

Свещеникът дойде веднага, облечен в стихар, предшествуван от момчето от хора, което биеше един звънец, за да оповести минаването на бога през горещото и спокойно поле. Мъжете, които работеха в далечината, сваляха големите си шапки и заставаха неподвижни, изчаквайки бялата дреха да се закрие зад някой чифлик; жените, които събираха снопи, се изправяха, за да се прекръстят, черни кокошки бягаха подплашено край трапищата, като се клатушкаха от крак на крак до познатата им дупка, в която бързо изчезваха; един млад жребец, вързан на една ливада, се изплаши от бялата дреха и започна да се върти наоколо и да рита, като опъваше въжето. Детето от хора в червена дреха вървеше бързо; и свещеникът, наклонил глава над едното рамо, го следваше, нашепвайки молитви, Рапетката вървеше отзад, наведена, превита одве, сякаш ще се простре на земята със скръстени като в църква ръце.

Оноре ги видя отдалеч, като минават. Той попита:

— Къде отива нашият свещеник?

Слугата му, по-досетлив, отговори:

— Носи божията благословия на майка ти!

Селянинът не се учуди:

— Може и да е за добро!

И той продължи работата си.

Баба Бонтан се изповяда, получи опрощение и се причести; свещеникът си отиде, като остави сами двете жени в задушната колиба.

Тогава Рапетката започна да се вглежда в умиращата, като се питаше дали това ще продължи дълго време.

Денят преваляше, пресният въздух нахлуваше в стаята, полюляваше на стената иконата от Епинал, забодена с две карфички;

малките завески на прозореца, някога бели, а сега пожълтели и покрити с петна от мухи, изглеждаха, като че ли ще хвъркнат, ще се откъснат и ще отлетят, както душата на старицата.

Тя лежеше неподвижна, с отворени очи, сякаш очакваше с безразличие близката смърт, която закъсняваше да дойде. Не можеше да си поеме дълбоко дъх, който излизаше със свистене от свитото ѝ гърло. След малко и той щеше да секне и на земята щеше да остане една жена по-малко, за което никой нямаше да съжалява.

Оноре се завърна по мръкнало. Приблужи се до леглото, видя, че майка му е още жива и запита:

— Как си? — както правеше, когато тя беше неразположена.

После изпрати Рапетката, като ѝ поръча.

— Утре точно в пет часа.

Тя отговоря:

— Утре в пет часа.

И наистина тя дойде на разсъмване.

Оноре, преди да отиде на полето, ядеше супа, която сам си беше приготвил.

Болногледачката запита:

— Е добре! Майка ви отиде ли си?

Той отговори с лукаво намигване:

— Чувствува се по-скоро добре.

И тръгна.

Рапетката, обхваната от безпокойство, се доближи до умиращата, която лежеше в същото положение, потисната и безчувствена, с отворени очи и кръстосани на покривката ръце. И болногледачката разбра, че това можеше да продължи два дни, четири дни, осем дни; и страх притисна скъперническото ѝ сърце, а ужасен гняв се надигаше в нея против онзи негодяй, който я беше изиграл, и против тази жена, която не умираше.

Тя започна работата си и зачака с поглед, втренчен в набръчканото лице на баба Бонтан.

Оноре се върна за обед, той изглеждаше доволен, почти радостен, после пак отиде. Без съмнение прибираще житото си при отлични условия.

* * *

Рапетката се отчайваше, всяка изтекла минута сега и се струваше откраднато време, откраднати пари. Тя имаше желание, лудо желание да улови за врата тая стара глупачка, тая стара дебелоглава, тая стара опърничава жена и като я стисне леко, да спре това слабо и бързо дишане, което ѝ крадеше времето и парите.

После помисли за опасността, тъй като и други мисли ѝ минаваха през главата, приближи се до леглото и запита:

— Видяхте ли вече дявола?

Баба Бонтан промълви:

— Не.

Тогава болногледачката започна да говори, да разказва приказки, за да измъчва немоцната душа на умиращата. Той бил с метла в ръка, с тенджерата на главата и крещял силно. Щом го видел човек, свършено било с него. И тя изброи всички, пред които се бил появил дяволът през тази година: Жозефин Лоазел, Йолали Ратие, Софи Паданьо, Серафин Гроспие.

Баба Бонтан се развълнува най-после, започна да се върти, да движи ръцете си, опитваше се да обърне глава, за да гледа към дъното на стаята.

Изведнъж Рапетката изчезна от мястото си. Взе един чаршаф от шкафа и се уви в него, нахлупи на главата си един съд, чиито три къси разкривени крака се изправяха като рога, хвана с дясната си ръка една метла, а с лявата една тенекиена кофа, която подхвърли бързо във въздуха, за да падне с шум.

Тенекията се удари с трясък о пода; тогава болногледачката се покатери на един стол, повдигна завесата, която се спускаше на края на леглото, и се появи, като жестикулираше, надаваше остри писъци под железното гърне, с което закриваше лицето си, и заплашваше с метлата си, като дявол от куклен театър, умиращата стара селянка.

Обезумяла, с блуждаещ поглед, старицата направи свръхчовешки усилия, за да се повдигне и избяга, тя измъкна дори раменете и гърдите си от леглото, после падна отново с тежка въздишка. Свършено беше.

И Рапетката постави спокойно на място всички предмети, метлата в ъгъла при шкафа, чаршафа вътре, съда на огнището, кофата на плочите и стола до стената. После с професионален жест затвори огромните очи на умрялата, сложи една чиния на леглото, наля в нея светена вода, потопа чимшира, който беше окачен на скрина, и като коленичи, започна да произнася усърдно молитви за умряло, които тя знаеше наизуст по занаят.

И когато Оноре се завърна вечерта и я намери да се моли, той пресметна веднага, че тя печели от него двадесет су, защото беше стояла само три дена и една нощ, което правеше общо пет франка, вместо шест, колкото и дължеше.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.